

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ ШУМАДИЈЕ КРАГУЈЕВАЦ

ГЕОГРАФСКИ СТИЛ
ИСТОРИЈСКИ АРХИВ
ШУМАДИЈЕ
02 652
23.02. 2022
ГОДИНЕ
КРАГУЈЕВАЦ

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ И ПОСЛОВАЊУ
ЗА 2021. ГОДИНУ

КРАГУЈЕВАЦ, фебруар 2022. године

УВОДНИ ДЕО

Историјски архив Шумадије у Крагујевцу, институција која обимом посла има регионални карактер, обавља послове заштите архивске грађе и регистратурског материјала, покривајући, својом делатношћу, Крагујевац и шест општина: Кнић, Аранђеловац, Баточина, Лапово, Рача, и Топола. Архив је основан Одлуком Градског народног одбора Крагујевац, 4.2.1952. године, под називом *Градска државна архива*. Почеци архивске делатности датирају од 1948. године, основањем Архивског средишта. У раздобљу од 1958-1967. године, Архив послује под називом *Државни архив среза Крагујевац*. Током 1967. године, ова Институција културе добија коначни назив Историјски архив Шумадије Крагујевац под којим послује до садашњег времена.

ИАШ Крагујевац, чији је рад већ деценијама уназад позитивно вреднован од стране матичног Архива Србије, Архива у Републици Србији са којима остварује континуирану сарадњу, годинама, упозорава на проблем смештајних капацитета, као и на број запослених. Пословање ИАШ Крагујевац доведено је у питање услед деценијског игнорисања решења проблема смештајних капацитета архивске грађе која се перманентно гомила, а преузета, након што су попуњени просторни капацитети депоа у згради ИАШК, се чува у веома лошим условима - сели са места на место, у зависности од одлуке и потреба градских предузећа и градских Управа. С обзиром на такву ситуацију, нисмо у могућности да преузимамо грађу, иако постоје велике потребе за таквом активношћу. Многа предузећа не могу да окончају стечајни поступак док нам не предају своју архиву. Дакле, ИАШК је у великом проблему и доведено је у питање функционисање саме Институције – те стога опет, наново, по ко зна који пут, молимо надлежне да нам обезбеде адекватне услове за смештај грађе и омогуће да запослимо још радника како се као Архив, не бисмо урушили и довели у питање сопствено постојање.

Молимо Оснивача – град Крагујевац, надлежне који су одговорни за пословање ове Установе да проблеме који су се годинама гомилали не решавају „у ходу“, већ да нам, као Установи која им је неопходна из више разлога, помогну да решимо озбиљне проблеме у којима смо се обрели. Ми нисмо могли претпоставити да ће оволики број предузећа са територије Шумадијског региона отпочети стечајни поступак, нисмо могли да запослимо раднике након одласка у пензију четворо запослених стручних радника, нисмо у ситуацији да обезбедимо адекватан смештај архивске грађе јер су потребна велика новчана улагања за изградњу депоа.

Такође, осим поменутих ограничења, и сам Оснивач, град Крагујевац, упознат је са лимитираним активностима запослених претходне године која је била обележена усклађивањем рада са вирусом Корона, због ког је, у једном периоду, било уведено ванредно стање.

Током ванредног стања, већина радника је посао обављала од куће јер је запослени домар-ложач био у изолацији због КОВИД-а, дакле нико није могао да греје зграду, а након његовог повратка ИАШ Крагујевац, је у једном периоду (ванредна ситуација), обуставио пријем странака, и на захтеве истих одговарао електронским путем, по потреби.

СЛУЖБА ЗАШТИТА АРХИВСКЕ ГРАЂЕ И РЕГИСТРАТУРСКОГ МАТЕРИЈАЛА ВАН АРХИВА

Током 2021. године, запослена радница у овој Служби, дипломирани правник, архивски саветник Марија Тодоровић, радила је на пословима предвиђеним Правилником о систематизацији послова: регистровала нове регистратуре, прегледала регистратурски материјал и архивску грађу ван Архива, обављала комплетан поступак одабирања архивске грађе, издавала сагласност за Листе категорија регистратурског материјала са роковима чувања, али, на жалост, услед недостатка простора није могла да донесе одлуку о преузимању архивских фондова.

Планиране активности за 2021. умањене су услед пандемије КОВИД-а.

Током трајања ванредног стања, колегиница је мејловима пружала стручну помоћ различитим предузећима и установама које су се обратиле како би уредиле своју архивску грађу.

Значајно редукован број регистратура које је требало обићи, последица је поменуте ванредне ситуације.

Након окончаног ванредног стања, Марија Тодоровић, архивски саветник одрадила је следеће послове:

I

У 2021. години у Архив је примљена документација око 700 правних субјеката (већином предузетника, ДОО и акционарских друштава – углавном микропредузећа из области привреде), код којих ће се, у наредној години, извршити селекција, ради регистрације нових регистратура, а на основу параметара који ће се накнадно утврдити у поступку измене Закона о архивској грађи и архивској делатности (Сл. гл. РС бр. 6/20).

Третман стручног надзора крагујевачког Архива имаће само најкрупнија привредна друштва, која имају већи број запослених и архивску грађу од општег интереса, што, у овом случају, испуњавају само $\frac{1}{4}$ пријављених стваралаца привредне провенијенције.

Приоритет архивске службе Републике Србије је на заштити архивске грађе стваралаца у области јавне управе, а у области привреде ће се извршити категоризација значајних привредних субјеката, у циљу њихове регистрације у Архиву.

Колегиница је примила већи број привредних субјеката - стваралаца архивске грађе и документационог материјала са подручја месне надлежности ИАШ Крагујевац.

II

Када је реч о прегледу архивске грађе и регистратурског материјала, ова Служба обавила је комплетан преглед архивске грађе и регистратурског материјала у **32 регистратуре**:

1. Општина Крагујевац – 22 регистратуре;
2. Општина Аранђеловац – 2 регистратуре;
3. Општина Рача – 2 регистратуре;
4. Општина Топола – 2 регистратуре;
5. Општина Лапово – 1 регистратура;
6. Општина Баточина – 1 регистратура;
7. Општина Кнић – 2 регистратуре.

III

Комплетан поступак одабирања архивске грађе и излучивања безвредног регистратурског материјала извршен је у **32 регистратуре** на територији поменутих општина. Тако је излучено преко 2000 дужних метара безвредног регистратурског материјала.

IV

Током претходне 2021. године, ова Служба Архива дала је сагласност на **седам (7) Листа категорија регистратурског материјала са роковима чувања**.

V

Када је реч о преузимању архивских фондова, током претходне 2021. године, ИАШ Крагујевац одбио је преузимање архивских фондова услед недостатка просторних капацитета.

VI

Током претходне године, архивски саветник Марија Тодоровић, учествовала је на Међународном саветовању архивиста у Новом Саду, и презентовала свој рад *Практична примена Закона о архивској грађи и архивској делатности*. Захваљујући дугогодишњем успешном раду у Архивистичком друштву Србије и доприносу у реформисању архивског законодавства, постала је члан Радне групе при Државном Архиву Србије за измену и допуну Закона о архивској грађи и архивској делатности.

СЛУЖБА ЗА ЗАШТИТУ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ У ДЕПОИМА АРХИВА

Ова Служба организује и усмерава рад у депоу Архива, стара се о безбедности архивске грађе, одлучује о мерама за унапређење безбедности, сноси одговорност за правилно руковање архивском грађом у депоу и активно учествује у решавању текућих послова који се огледају у решавању проблема корисника, заинтересованих за грађу коју чува Архив.

Као и у осталим Службама ИАШ Крагујевац, и посао у овој Служби знатно је редукован претходне 2021. године, како услед поменуте пандемије, тако и услед немогућности да се многим заинтересованим корисницима (предузећа која су окончала стечај и која би, према Закону, требало да предају архивску грађу) одговори позитивно, јер је грађа у додељеном простору неусловно смештена и тешко претражива. Но, и поред ових отежавајућих околности, запослени у овој Служби - Славко Степановић, архивист, Драган Брзаковић архивски помоћник прве врсте, и Борис Живадиновић, архивски помоћник, током протекле године одрађивали су посао и одговарали на захтеве корисника.

Програмом рада за 2021. годину, Служба заштите архивске грађе, предвидела је, с обзиром на поменути проблем смештајних капацитета, преглед регистратурског материјала, како би се излучио безвредни садржај и створили макар минимални услови за пријем нове грађе. Притом, запослени у овој Служби су се руководили законским одредбама о листама категорија и временским оквирима за чување документације.

Ово прегледање и излучивање безвредног регистратурског материјала створило је минималне просторне капацитете ради преузимања и смештаја грађе која је проглашена Културним добром од изузетног значаја: Матичне књиге из Матичних служби, које својим радом покрива ИАШ Крагујевац, као и делове Фондова од изузетног значаја.

Све ово, напомињемо наново, нимало није умањило постојеће проблеме, вишегодишње, на које указујемо константно у нади да ће Оснивач – град Крагујевац - схватити којом се брзином гомилају поменути проблеми (све више фирми одлази у стечај), као и да ови проблеми озбиљно доводе у питање функционисање Архива.

Током рада од куће (ванредно стање, недостататак грејања у Архиву у време ванредног стања), запослени су радили на изради Топографских показивача за поједине Фондове ИАШ Крагујевац.

Обављен је још један од, показало се, бескорисних разговора са директорком ПИО фонда, Филијала у Крагујевцу, Емилијом Јаковљевић. Ми смо, у циљу побољшања сарадње Архива и ПИО фонда, обавили разговор и са претходним директором, ког смо замолили да своје запослене ангажује у претраживању година радног стажа лица која су остварила право на пензију, а не да исте шаље у ИАШ Крагујевац како би наши запослени претраживали картоне радника „угашених“ предузећа. Поменути радницима које они шаљу, недостају некада и десетине година радног стажа, понекад и цео радни стаж, што је недопустиво. Наиме, крагујевачки ПИО фонд не чува документацију радника угашених фирми јер су исту послали у Београд на микрофилмовање, уништивши, притом, како кажу, део писане

документације. Микрофилмована грађа из Београда им није враћена, а њихови запослени не претражују ни оно што би могли, како би одрадили свој посао. Запослене упућују у ИАШ Крагујевац како бисмо ми, на основу картона радника, пронашли године стажа. Та грађа се не налази у згради ИАШ Крагујевац, већ у неусловним, изнајмљеним депоима до којих наши радници иду својим возилима јер је архивски ЈУГО из 1997. године често неисправан. Притом, по Закону о архивској делатности ми нисмо у обавези да претражујемо грађу која није сређена, а немогуће ју је средити у поменутих просторима јер су недовољни (квадратура), и јер грађа није спакована на полице.

У складу са епидемиолошком ситуацијом и мерама које су спровођене у 2021. години, запослени у Служби заштите архивске грађе у депоима Архива су, у мањој мери, радили са истраживачима него предходних година, али су, без обзира на све околности и изазове, излазили у сусрет свим захтевима странака - физичких лица, установа, органа управе, организација и свих оних који су имали потребе за документацијом која се налази у Архиву.

Преузимање и смештај грађе у овој години (нових фондова, регистратура од којих су стизали захтеви за преузимање) нису вршена, с обзиром да Архив нема места за адекватан, законом прописан и правилницима предвиђен безбедан и поуздан смештај докумената. То је проблем са којим се ИАШ Крагујевац суочава већ неколико година и који се, без адекватног решења, преноси из године у годину.

На самом почетку 2021. године, Архив - Служба за заштиту грађе у Архиву, по други пут је, у кратком временском року, суочена са поновним измештањем фондова који су били привремено смештени у простор Градских тржница, у Булевару Краљице Марије. На инсистирање ЈКП *Шумадија*, који располаже тим простором, по хитном поступку морали су бити исељени фондови, који су се тамо налазили - Застава аутомобили Крагујевац, Аутосаобраћај Крагујевац, Квин Крагујевац, Ливница Топола и Партизан - кожа Крагујевац, односно преко 1000 дужних метара грађе. Како у Архиву нема простора за смештај грађе, то смо, годинама, упућени да се, путем захтева, обраћамо Оснивачу (локалној самоуправи). У оваквој ситуацији, као и услед ургентности решавања проблема, Оснивач је изнашао прелазно решење, и омогућио да се поменута грађа привремено смести у Управну зграду некадашњег предузећа *Ратко Митровић*. Овим сељењем се, међутим, није решио ниједан проблем, осим што грађа у том тренутку није остала на улици. Радници Службе, као надзор, пружајући стручну и физичку помоћ, заједно са радницима комуналних предузећа, усред зиме, уз помоћ *штапа и канала* извршили су пресељење наведених фондова у привремени простор. Неопходно је нагласити да је простор потпуно неадекватан, да у згради нема грејања, воде, струје - да не говоримо о елементарним потребама за смештај грађе (адекватне полице, ормари, кутије и сл). Оваквим смештајем не само да је угрожена примарна делатност Архива - адекватна заштита и смештај документа - већ и његова сврсисходна употреба. О томе су радници Службе у више наврата извештавали надлежне, указујући им на проблем и сачинили службену белешку. Решење се не назире у перспективи.

Запослени у овој Служби изашли су у сусрет и изнели **30** фондова које баштини Архив, а које су по први пут потраживали истраживачи - дакле, нови корисници услуга Архива, чак и када је ситуација од запослених захтевала да комуникацију са корисницима сведу на минимум.

Обрађено је преко хиљаду, а писаним уврењем одговорено на преко 700 захтева свих поменутих чинилаца, позитивно или негативно, из фондова којима Архив располаже. Главни проблем је што се не може радити са фондовима који су неусловно смештени, (премда радници Службе заштите, и поред свих проблема, покушавају да пронађу тражена документа и у тако неусловно смештеној грађи). Рецимо - како, на пример, боравити и радити у простору без грејања у зимским месецима, а да не говоримо, како смо већ напоменули, о утицају таквих климатских услова на сама документа која се ту налазе. Нажалост, број захтева за таквом документацијом није мали, а очекујемо да ће их у будућности бити и више. Радници Службе за заштиту грађе, оградају се од сваке врсте одговорности, с обзиром да је такав одговор руководиоца на заведену службену белешку.

Запослени у Служби ће у 2022. години, као и до сада, одговорити на све захтеве странака, истраживача, управа, установа, институција у складу са могућностима, епидемиолошком ситуацијом и мерама које услед тога буду прописане.

Служба ће у 2022. години као и до сада, одговорити на све захтеве странака, истраживача, управа, установа, институција у складу са могућностима, епидемиолошком ситуацијом и мерама прописаним у односу на епидемиолошку ситуацију у Граду, односно Републици Србији.

СЛУЖБА СРЕЂИВАЊА И ОБРАДЕ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

У овој Служби запослено је највише радника – сређивача архивских фондова, који обављају и најсложеније послове у оквиру делатности од општег интереса, а који се односе на очување културног и историјског наслеђа – архивске грађе. Запослени обрађују пристиглу архивску грађу, пристигле фондове, посебно оне који су проглашени за Културна добра од посебног или изузетног значаја, сређује и обрађује архивску грађу уз израду историјских белешки - једном речју спроводи активности које су неопходне како би пристигла архивска грађа била прегледна и доступна корисницима.

У овој Служби запослени су следећи радници: Горан Милосављевић, архивиста, архивски помоћник прве врсте Јасмина Стефановић, архивски помоћник прве врсте Драгана Арнаут, архивиста Катарина Лековић, архивиста Јелена Микићевић, Андреја Коцић, архивист, и Ксенија Ђерковик, радник ИАШ Крагујевац на одређено време (2 године), распоређена у Служби сређивања и обраде архивске грађе, и отпече са радом на сређивању фонда, односно фондова, с обзиром да је њен долазак у ИАШ Крагујевац био крајем 2021. године.

Оно што суштински обележава рад ове Службе огледа се у сређивању и обради архивских фондова. Служба функционише у координацији са Службом за заштиту архивске грађе у депоима Архива и Службом за техничку заштиту архивске грађе. У оквиру планираних активности које је се односе на све три службе, планирано је да се одпочне са електронском евиденцијом архивске грађе, тј. са евиденцијом која би се односила на јединствени информациони систем АРХИС. Током претходне године, колико су околности дозвољавале, наставило се са сређивањем архивских фондова и збирки.

Током трајања ванредног стања, а на основу раније прикупљених података, архивиста **Горан Милосављевић** аналитички је обрадио фонд Цветка Рајовића (1793–1873). Сређено је 118 инвентарних јединица – што подразумева унутрашњу и спољну анализу сваког документа – познавање палеографских особености, језика и писма (углавном су сва документа пре Вукове реформе, што представља додатни напор за њихово тумачење). За овај фонд урађен је аналитички инвентар, са именским и географским регистром.

На Међународном архивистичком саветовању у Новом Саду, који је одржано од 6–9. октобра 2021. године, презентован је рад *Сегмент националне историје у личном фонду Цветка Рајовића*. Рад ће бити објављен у Зборнику *Архивска теорија и пракса*, бр V.

У јулу 2021, отворена је стална поставка *Петрова воденица, 80 година од подизања устанка 1941* - Пројекат Народног музеја у Крагујевцу (подржан од стране Министарства културе), Историјског архива Шумадије и Завода за заштиту споменика културе у Крагујевцу. У оквиру овог Пројекта, архивиста Горан Милосављевић, одрадио је историјски део сталне поставке – на основу архивске грађе Историјског архива Шумадије у Крагујевцу и Војног архива у Београду.

У току је реализација друге, сталне поставке за Амицин конак, где је, поред Народног музеја и Историјски архив учесник Пројекта.

Током 2021. године, запослена **Јасмина Стефановић**, архивски помоћник прве врсте, завршила је Фондове које је отпочела да обрађује претходне године.

Запослена је обрадила Црквене матичне књиге следећих општина и села:

1. Баточина – 9 књига
2. Велике Пчелице – 11 књига
3. Венчани – 18 књиге
4. Гараши (Јеловик) – 6 књига
5. Горња Трнава – 11 књиге
6. Даросава (Партизани) – 3 књиге
7. Доња Шаторња – 9 књига
8. Жабаре – 16 књига
9. Јарменовци – 2 књиге
10. Клока – 4 књиге
11. Наталинци – 17 књига
12. Орашац – 6 књига
13. Пећка Патријаршија – 3 књиге
14. Рамаћа – 2 књиге
15. Ресник – 7 књига
16. Сараново – 8 књига
17. Сипић – 5 књига
18. Топола – 33 књиге
19. Влакча – 5 књига
20. Посебне књиге НОО – 5 књига
21. Топола – 33 књиге
22. Баточина – 9 књига
23. Велике Пчелице – 11 књига
24. Венчани – 18 књига
25. Влакча – 5 књига
26. Гараши (Јеловик) – 6 књига
27. Горња Трнава – 11 књига
28. Даросава (Патризани) – 3 књиге
29. Доња Шаторња – 9 књига
30. Жабари – 16 књига
31. Јерменовци – 2 књиге
32. Наталинци – 17 књига
33. Орашац – 6 књига
34. Пећка патријаршија – 3 књиге
Рамаћа – 2 књиге
35. Ресник – 7 књига
36. Сараново – 8 књига
37. Сипић – 5 књига
38. Посебне књиге НОО – 5 књига
39. Клока – 4 књиге

Укупан број Матичних књига које је обрадила Јасмина Стефановић – 180 књига.

У оквиру Службе сређивања архивске грађе запослена **Јелена Микићевић**, архивиста, средила је Фонд Манастира Вољавча, 3 дужна метра.

Написала је рад на тему *Клуб културних радника у Крагујевцу (1951–1962)*, који је објављен у Часопису *Шумадијски анали – часопис за историографију, архивистику и хуманистичке науке*, број 11, Крагујевац, 2021. Промовисала је свој

рад на изложби и сређивању фондова у медијима: Радио *Златоусти*, часопис *Политика*, часопис *Крагујевачке новине*.

Учествовала је на презентацији рада *Клуб просветних радника у Крагујевцу (1951-1962) година*.

У оквиру Службе сређивања и обраде архивске грађе, запослена је и архивиста **Катарина Лековић**, која осим послова сређивања архивске грађе, обавља послове библиотекара и сређивања библиотечких јединица у библиотечком фонду ИАШ Крагујевац. Још је током 2020. године отпочета ревизија фонда – у циљу дигитализације старе и ретке књиге, као и неопходног преинвентарисања библиотечких јединица. Осим ових послова, запослена је укључена и у послове конзервације архивске грађе – архивских докумената која су претрпела оштећења, а чија је конзервација могућа у складу са опремом, коју за ову врсту посла, Архив поседује.

Када је реч о сређивању архивских фондова, поменута радница је предвидела да заврши део Фонда Регионалне привредне коморе, али је посао одложен услед ургентности сређивања Матичних књига. Новчана средства за дигитализацију и микрофилмовање Матичних књига одобрена су путем Пројекта Министарства културе и информисања, тако да је, након паузе због КОВИД-а, у кратком року требало пописати и припремити Матичне књиге. Запослена **Катарина Лековић** бавила се сређивањем књига Епархије шумадијске (1837-1946) – Матичне књиге које се односе на Лепеничко архијерејско намесништво – Стара црква, Црква Светог Марка у Бадњевицу, Црква рођења Пресвете Богородице у Баточини, Црква Светих апостола Петра и Павла у Грошници и Црква Покрова Пресвете Богородице у Реснику). Дакле, поменута радница одрадила је сређивање **104 матичне књиге**.

Упоредо са ревизијом, планиран је је попис књига у дигиталној форми како би се фонд Библиотеке ИАШ Крагујевац припремио за уношење података у дигиталну базу – АРХИС. Након Извештаја чланова Комисије Државног архива Србије, установљено је да је неопходно извршити набавку додатне информатичке опреме како би се омогућило уношење података – поменутих и свих књига Библиотеке у базу АРХИС-а.

У сарадњи са **НБ Вук Караџић у Крагујевцу**, поменута радница наставила је са евидентирањем старе и ретке књиге у јединствену базу података:

3182/94 Матица: Лист за књижевност и забаву; Број 1-45, 10. октобар 1865. 31. децембар 1866.; Матица Србска; Епископскаштампарија у Новом Саду (до броја 42. 30. новембар 1866.), Платонова штампарија у Новом Саду (од броја 43. 10. децембар 1866.); Нови Сад

3395/94 Црквена књига штампана књига 18??

1098/91 Јован Колар: О књижевној узаймности између различити племена и нарѣчја славянскогъ народа / одъ Јована Коллара ; превео съ немачкогъ Димитрије Теодоровићъ: Печатано у Княж. Срб. Књигопечатњи: Београд, 1845.

3566/97 Песме косовског циклуса 1848.

3397/97 Црквена књига 1844. 1848.?

1246/92 Веселић, Јосиф: Понятја о телеграфу / одъ Јосифа Веселића, Привр. Професора Полугимназіе Крагуєвачке, Србске Словесности саобштавајућеъ и разны Друштва Члана; При Књигопечатњи Княжества Србскогъ; У Београду, 1859.

1099/91 Поповић Јефтимије: Разна дјела Јевте Поповића. Св. 3, Милошијада; Издава Јосифом Миловуком, (У Будиму : Писменма К. Свеучилишта Пештанског); У Пешти, 1829.

3352/94 Црквена књига (Библија) 18??

2260/92 Јован Милошевић: Житіе светителѣ Отца Ніколаа и сва нѣгова чѣдеса / њ десетосложне стѣхове на србски ѣзик° [Јанн° Милошевићъ ... сочиніо и на свет° издао: Иждивеніем° Константіна Каїліціе, (Т Будиму : Печатано с° К. К. Всеучилишча Пештанског° писмени); Нови Сад, 1837.

2943/92 Популарна народна економія; Превоо Коста Јовановићъ, професоръ; У Београду : При Књигопечатњи Княжества Србскогъ, (1862.?)

1441/92 Умне слике целогъ света: Уредништво "Руже"; св.1: Ратъ Низама, по Мери; У Државной књигопечатњи; У Београду, 1866. Дѣйства или Ко дакле влада, изъ Чокея; св.2: превоо П. I.; У Државной књигопечатњи; У Београду, 1866. Пасулъ, изъ Чокея: извађено изъ листа „Руже“, св. 3; У Државной књигопечатњи; У Београду, 1866.; Хендрик Консјанс: Тврдица, по Х. Консіенеи; "Издана у користъ Цркве Ружице у граду" --> насл. Стр.; У Државной књигопечатњи; У Београду, 1868.

1442/92 Досіеѣа Обрадовића: Совѣти здраваго разума Досіеѣемъ Обрадовићемъ сложени; Глигоріемъ Возаровићемъ,(Крагујевац : У Княжеско-Србској Типографіи); У Крагуевцу 1834.

3475/97 Србске лѣтописи за год. 1828.: Четверта частица; Трошкомъ М. С. Матице српске, година IV, часпица 15; (у Будиму : писмены Крал. Всеучилища Пештанскогъ); 1828.

У периоду од 7.07.2021-7.09.2021, Јелена Мартинец, студент Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу на смеру српски језик и књижевност, присуствовала је Студентској летњој стручној пракси коју је спровео Историјски архив Шумадије.

Јелена Мартинец је у назначеном периоду прошла обуку заштите, сређивања и чувања - како архивске тако и библиотечке грађе. У оквиру архивске грађе упознала се са начином чувања и сређивања документа који чине један фонд и прошла обуку техничке заштите документа. Приликом упознавања техничке заштите документа и књига, стекла је основна сазнања о коришћењу материјала и опреме за конзервацију и рестаурацију.

У оквиру очувања и заштите библиотечке грађе, упознала се са Орјенталном збирком, старом и ретком књигом, монографским као и серијским публикацијама. Приликом сређивања и евидентирања, иницијативом и предлогом Јелене Мартинец направљена је Excel табела за евидентирање књига, чиме је поменута студенткиња, дала допринос у процесу прављења електронске базе података која треба да се прикључи евиденцији у систему АРХИС. Поред савремене евиденције књига, прошла је и обуку чувања библиотечке грађе у смислу евиденције записа.

Фонд билиотеке је богатији за 92 монографске публикације – 53 је набављено путем куповине, као и 19 серијских публикација.

Архивиста Андреја Коцић током протекле године средио је грађу Матичних књига цркве Св. Петке у Лапову.

Осим ових сређивања, запослени Андреја Коцић има обавезе да редовно ажурира сајт Архива и води евиденцију о пријему странака и истраживача. У току радне године преузео је и рад у оквиру Фотолабораторије коју је претходно водио Игор Арнаут.

Архивски помоћник прве врсте Арнаут Драгана је у претходној години средила матичне књиге Храма Архангела Гаврила у Брезовцу (1893–1946), укупно 17 књига, 1,90 дужних метара.

СЛУЖБА ТЕХНИЧКЕ ЗАШТИТЕ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

Конзервација и рестаурација архивске и библиотечке грађе је неопходна како би се спречило даље пропадање књига - како због свакодневног коришћења, тако и због њиховог временског старења и оштећења услед неадекватног чувања. Након одобрених финансијских средстава, у лабораторији Архива, радница Катарина Лековић је успела да набави неопходан материјал за конзервацију и рестаурацију архивске и библиотечке грађе и отпочела са реализациом заштите.

Након Извештаја Државног архива Србије, установљено је да скенирана документа и књиге морају да се скенирају у TIFF и JPEG формату у две различите резолуције.

Завршила је конзервацију Матичне књиге венчаних цркве Св. Архангела Михајла у Борчу - ИАШК.

Опис: Књига није у потпуности сачувана, без корица и почетне стране, са видно оштећеним страницама, а неке стране је било неопходно и састављати. Недостају делови страница које нису повезане тако да можемо претпоставити да поједине странице нису ни сачуване. Присутна су и физичка и хемијска оштећења.

Такође, запослена је радила на конзервацији оштећења следећих наслова:

2094/92 Коста Стојановић: *Говори и расправе, политичко-економске*; друга свеска; Књижар издавач Геца Кон; Београд, 1911.

Опис: Очувана књига са мањим физичким оштећењима. Оштећења се уочавају на насловној и задњој страни повеза. Наиме, насловна страна је одвојена од самог повеза књиге док задња страна недостаје.

1519/92 М.Ф.Христић: *Србија и Енглеска пре пола века, Мисија Филипа Христића у Лондону 1863. године, по белешкама из његових успомена*; Геце Кон; Београд, 1910.

Опис: Очувана књига са мањим физичким оштећењима. Оштећења се уочавају на насловној и задњој страни повеза. Наиме, насловна страна је одвојена од самог повеза књиге док задња страна недостаје.

Јован Цвијић: *Насеља и порекло становништва*; књ.28; Српска Краљевска Академија; Београд, 1935.

Опис: Мања оштећења која су присутна на првим и задњим странама.

1015/91 Јован Цвијић: *Насеље и порекло становништва*, књ. 23; Штампa Задруге штампарских радника „Родољуб“; Београд, 1926.

Опис: Мања оштећења која су присутна на првим и задњим странама.

1840/92 Јован Цвијић: *Насеља и порекло становништва*, књ.19; Српска Краљевска Академија; Графички завод Макарије; Београд, 1925.

Опис: Мања оштећења која су присутна на првим и задњим странама.

1841/92 Јован Цвијић: *Насеља и порекло становништва*, књ.22; Српска Краљевска Академија; Графички завод Макарије; Београд, 1926.

Опис: Мања оштећења која су присутна на првим и задњим странама.

Осим старе и ретке књиге, запослена је радила и на сређивању Оријенталне збирке која је архивистички сређена по принципу Фонда - књиге подељене по тематским групама, и свака сигнирана. Иако се налазе у оквиру поменуте Збирке, 31 књига је смештена у орманима у којима се чува стара и ретка књига. На књигама је стари инвентарни број (дакле, воде се као класичне монографске публикације), а претходне године додата им је нова сигнатура јер се од тада третирају као архивска, а не библиотечка грађа. Овај Фонд садржи 183 документа која су сигнирана и архивистички сређена.

Заштита архивске грађе, превентивне мере које се предузимају, представљају посебно важан вид активности који се односи на чување архивске грађе. Како се годишњим планом предвиди, тако се редовно врши провера централе за дојаву пожара, као и противпожарних апарата. Током последње посете Ватрогасног друштва, које проверава апарате, наложена је замена два апарата за гашење пожара услед њихове дотрајалости. Такође, редовно је одржавана контрола хидраната, противпровалних алармних уређаја, електричних инсталација, смештаја запаљивих хемикалија и др.

На жалост, услед последица КОВИД-а, преминуо је наш колега Игор Арнаут који је радио у Служби техничке заштите, тако да је ИАШК остао без колеге, а Служба без радника распоређеног на пословима који се односе на микрофилмовање грађе и против пожарну заштиту.

Током 2021. године, новчаним средствима које је определио Оснивач - град Крагујевац, замењене су старе инструмент табле за електрично напајање новим које имају уграђену склопку. Овај важан посао, с обзиром да су стари, керамички осигурачи несигурни, претходио је уградњи клима уређаја у канцеларијски простор зграде ИАШ Крагујевац.

Депои Архива у згради опремљени су металним полицама, док се архивска грађа највећим делом налази смештена у архивским кутијама. Препакивање архивске грађе из оштећених у нове кутије обављало се, као и претходних година, према потреби.

Око 1000 дм архивске грађе налази се у изнајмљеном простору о чему смо већ говорили, пишући о проблемима са којима се суочавају запослени у Служби чувања архивске грађе - пресељење које је требало да се обави током 5 дана, није окончано ни после 20 јер је ЈКП *Шумадија* требало да обезбеди раднике за утовар и истовар архивске грађе, као и превозна средства. Све се, како смо рекли дешавало у јануару 2021. године, а ово пресељење поново наглашавам у Извештају како бих указала на недозвољено сељење архивске грађе из једног безусловног простора у други - такође безуслован. Ни у новом простору који нам је уступљен, нема полица за одлагање архивске грађе, а о елементарним условима за чување исте - нема ни говора.

У депоима који се налазе у згради Архива, поштују се адекватни амбијентални услови који су важни за правилно чување архивске грађе. У том циљу, вршена је стална контрола температуре и влажности ваздуха, а у случајевима одступања од прописаних мера, предузимани су одговарајући поступци отклањања узрока. Уз

мања одступања, температура и влажност ваздуха били су у границама дозвољеног.

Остали су проблеми са заменом столарије (замењена су само велика врата – излаз у двориште Архива), уређењем таванског простора, што ћемо покушати да решимо учешћем на неком од Конкурса које расписују Министарства и Амбасаде појединих земаља.

Вршена је биолошка контрола и примењиване су утврђене мере како би се спречила појава и развој микроорганизама, инсеката и глодара. Због скраћеног радног времена раднице задужене за хигијену у Архиву, депои су ређе чишћени, али је проветравање вршено редовно.

У оквиру ове Службе врши се и конзервација, рестаурација и микрофилмовање архивске грађе. Конзервација и рестаурација архивске и библиотечке грађе је неопходна услед спречавања пропадања исте које настаје како услед свакодневног коришћења појединих књига, тако и због временског старења, оштећења насталих неусловним чувањем.

Потраживањем новчаних средстава од Оснивача, конзерваторска лабораторија ИАШК успела је да набави неопходан материјал за конзервацију и рестаурацију архивске и библиотечке грађе, као и недостајућу опрему. Радница, **Катарина Лековић**, отпочела је са конзервацијом и рестаурацијом неких од важних, а оштећених докумената као и књига у оној мери у којој јој опрема то дозвољава, а о чему смо већ писали у претходном делу Извештаја. Урађеним пројектом и у сарадњи са Државним архивом Србије, **Катарина Лековић** ће покушати да набави неопходну техничку опрему како би се наставило са дигитализацијом и уносом података у АРХИС. С обзиром да на овим пројектима ради још 2015. године и да је имала успешну сарадњу како са Министарством културе и информисања, тако и са Државним архивом Србије, надамо се да ће и у наредној години бити од великог значаја пројекти и срадња.

Такође, поменута радница, скенирала је и похранила документа из Збирке *Вариа*, кутија 11 – у којој се налазила рукописна заоставштина Милорада Павловића Крпе. Скенирани документи односе се на боравак Ђуре Јакшића у Крагујевцу. Други део ове заоставштине скенираће се током 2022. године.

Иста радница скенира и Оријенталну збирку. Ови документи су дигитализовани за потребе Пројекта којим се конкурисало код Министарства културе и информисања. Након дигитализације докумената, планирано је да се Збирка заштити у виду конзерваторско-рестаураторских радова, након којих ће се наново скенирати како би се имао увид у изглед грађе пре и после техничке заштите.

Ове године смо микрофилмовали 125 Матичних књига венчаних и умрлих, захваљујући средствима одобреним учешћем на Конкурсу који је расписало Министарства културе и информисања - што са претходних 115 (средства такође обезбеђена учешћем на Конкурсу Министарства културе и информисања) - чини пристојан број микрофилмованих и дигитализованих Матичних књига, с обзиром да је 2018, било микрофилмовано свега 18 Матичних књига, а ИАШ Крагујевац чува 502 Матичне књиге.

Нисмо успели да набавимо програм за скенирање књига, иако у Архиву постоји опрема, јер то захтева велика улагања – како поправка саме опреме, тако и њено активирање. У Извештајима претходних година навели смо да је опрема оштећена

током бомбардовања, да захтева осавремењивање, куповину новог рачунара са јачим перформансама, као и уградњу посебног оперативног система.

Надамо се да ћемо, ако не ове године, јер смо финансијски ускраћени, исту оправити током неких од наредних година и бити у стању да сами скенирамо грађу.

**СЛУЖБА ЗА НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКИ РАД, КУЛТУРНО-
ПРОСВЕТНИ, ИЗДАВАЧКУ И ИНФОРМАТИВНУ ДЕЛАТНОСТ**

Захваљујући раду ове Службе, делатност ИАШ Крагујевац се промовише на различите начине – гостовањем у медијима, организовањем промоција, припремом и праћењем штампања часописа, као и сарадњом са свим институцијама културе у Граду. Такође, ова Служба прати и гостовање Изложби, одговара осталим Архивима у Републици Србији на њихове захтеве који се односе на гостовање поменутих Изложби наших радника, и са истим Архивима успоставља сваки вид културне сарадње.

Током 2021. године, запослени у ИАШ Крагујевац конкурисали су са 5 Пројеката на Конкурсима које је расписало Министарство културе и информисања. Одобрен је свега један Пројекат - *Унапређење заштите Матичних књига Епархије шумадијске*.

Наглашавамо да услед пандемије КОВИД-а, Служба није деловала у обиму послова као претходних година.

Једанаести број часописа *Шумадијски анали*, штампан је у октобру месецу 2021. године и само медијски представљен, без учешћа публике, јер је била на снази ванредна ситуација, а ми на малом простору нисмо могли да окупимо већи број посетилаца, како бисмо испоштовали мере Кризног штаба.

Запослени архивски саветник, Предраг Илић, руководилац ове Службе, уредник часописа *Шумадијски анали* у свом Извештају напомиње да је наставио рад на *Водичу кроз архивску грађу Србије*, којим је, 2021. године, конкурисао код Министарства културе и информисања. Одобрена су средства за штампање *Водича*. *Водич* (рукопис) ће бити завршен почетком 2022. године, након чега се исти припремљени рукопис шаље Републичкој комисији за израду *Водича*. Надамо се да ће 2022. године *Водич* бити штампан.

Због епидемиолошке ситуације, отказано је неколико архивистичких и стручних скупова, осим скупа у Новом Саду, а радови које су радници ИАШ Крагујевац спремили да презентују на овим стручним окупљањима (написани и послати организаторима), биће објављени у Зборницима радова са тих скупова.

Током претходне 2021. године, настављен је рад на сређивању и обради архивске грађе, који подразумева израду методских упутстава, класификационих планова и обавештајних средстава за архивске фондове који су били предмет архивске обраде. Одрађена су 3 аналитичка и 3 сумарна инвентара фондова чије је сређивање завршено у претходној години, а које смо побројали у претходном делу Извештаја.

Стручни радници су, у складу са епидемиолошком ситуацијом, сарађивали на Пројектима других Установа културе у граду Крагујевцу, просветним и научним скуповима када су били позивани.

Услед честог ограничавања присуства странака у просторијама ИАШ Крагујевац, ову Установу посетило је мање истраживача него претходних година. Ипак је у току 2021. године било 56 истраживача који су провели 119 истраживачких дана.

Током 2020. године припремљен је и предат у штампу Зборник радова *Јован Ристић, државник и дипломата – 140 година од Берлинског конгреса* (Научни скуп о овој теми организован је 2018 године у новембру месецу). Зборник је објављен и презентован 2021. године. Због епидемиолошке ситуације одржана је само конференција за новинаре. Сви локални електронски и писани медији су својим прилозима и текстовима представили Зборник.

Некадашња Служба општих послова укинута је оформљењем Заједничке службе општих послова *Кораџи*. Радница Јелена Радовић, некада запослена у овој Служби, сада ангажована као запослена на пословима организатора културних активности, радила је у Установи *Кораџи*, на основу Захтева директора Установе културе *Кораџи*, Златка Милојевића (1078/20 од 17.11.2020. године) и Сагласности директора ИАШ Крагујевац, Славице Јагличић (02/1860 од 18.11.2021. године), на период од 23.11.2020. године до 28.02.2021. године ради састављања Завршног рачуна за Историјски архив Шумадије, Завода за заштиту споменика културе Крагујевац и Спомен-парка 2! октобар Крагујевац.

У поменутом периоду, запослена Јелена Радовић помагала је у раду и при састављању завршних рачуна за остале установе културе, као једини радник са искуством на пословима у Економском сектору. Након истека поменутог периода, а после предаје завршних рачуна, вратила се у Архив и обављала послове који се првенствено односе на координацију послова са Заједничком службом Установе културе *Кораџи*.

О времену који је провела као радник у Служби општих послова *Кораџи* Извештају о раду који је запослена Јелена Радовић предала, а који дословно преносимо:

На основу захтева директора Установе културе *Кораџи* 1078/20 од 17.11.2020. године и Ваше сагласности 02/1860 од 18.11.2021. године упућена сам на рад у Установу културе *Кораџи* на период од 23.11.2020. године до 28.02.2021. године ради састављања Завршног рачуна за Историјски архив Шумадије, Завод за заштиту споменика културе Крагујевац и Спомен парк.

У поменутом периоду сам на захтев шефа заједничке службе установе културе *Кораџи* помагала у раду и при састављању завршних рачуна за остале установе културе, као једини радник са искуством на пословима у Економском сектору. Након истека поменутог периода, а после предаје завршних рачуна вратила сам се у Архив и обављала послове који се првенствено односе на координацију послова са Заједничком службом Установе културе *Кораџи*.

Како у Установи културе *Кораџи* раде радници без радног искуства у струци захтевом директора Установе културе *Кораџи* 461/21 од 15.04.2021. године и Ваше сагласности 02/623 од 16.04.2021. године упућена сам на рад у Установу културе *Кораџи* да обављам послове везане искључиво за Архив и да обучавам две колегице Гордану Степановић и Тању Лазаревић и да обављам послове координатора у Архиву. Према склопљеном споразуму два директора су одлучивала ког дана ћу радити у одређеној Установи. (одређивали су приоритете према роковима за извршавање послова). Два дана од упућивања у Установу културе *Кораџи* сазнајем да треба да обучавам и колегу Бојана Јовановића и да помажем у раду Јовану Бошковићу и Предрагу Синђелићу који су задужени за књижење Театра, Позоришта за децу, Абрашевића, Дома омладине и Музичког центра. Убрзо ме директора Установе културе *Кораџи* обавештава да колегица Гордана Степановић одлази на боловање због посебне неге детета и моли да им се нађем док не ангажују замену . Поред Архива добијам и установе које је радила Гордана Степановић (Завод за заштиту споменика културе и Спомен парк). Више пута у току године сам се обраћала директору Установе културе *Кораџи* да нисам у

могућности да радим све наведене послове, али он није имао разумевања и стално се правдао да није у могућности да нађе адекватну замену колегици Степановић. Уз то је стално наглашавао како ја посао завршавам и да нема примедбе на мој рад.

Више пута сам се обраћала и деректору Архива, на састанцима са чланом градског већа и начелником Управе за културу упозоравала о условима у којима радим, о доласцима викендом и о прековременом раду, али су сви молили да будем стрпљива и говорили да посао мора да се заврши. У току године и колегица Тања Лазаревић је више пута користила боловање и није добијала замену, него се посао завршавао у оквиру расположивих радника.

Послови које сам обављала у Корацима:

- самостално израдила годишњи обрачун са пратећом документацијом (табеле од 1 од 8) која се односи на Образац 1 за Архив, Завод и Спомен парк за 2020 и 2021 годину,
- сачинила Изводе отворених ставки за 2020 и 2021. годину за Архив, Завод и Спомен парк,
- израдила кварталне извештаје за Архив, Завод и Спомен парк (тромесечни, шестомесечни и деветомесечни) за све изворе финансирања (01- буџетска средства, 07- републичка средства, 05- донације иностраних земаља, 06- међународне донације, извор 13 и извор 15 неурошена средства ранијих година) и окачила их на порталу Управе за трезор,
- евидентирала дневне финансијске промене за Архив, Завод и Спомен парк,
- контуинирано и саветодавно учествовала у изради Финансијског плана за 2021. годину и финансијског плана за 2022. годину за Архив, Завод и Спомен парк,
- На основу праћења реализације финансијских планова учествовала у изради Ребаланса I и Ребаланса II за Архив, Завод и Спомен парк,
- сачинила извештаје о планираним/оствареним приходима и примањима и расходима/издацима за Архив, Завод и Спомен парк,
- књижила редовне и ванбилансне пописе и промене на основним средствима, извршила обрачун амортизације основних средстава, као и отписе, мањкове и вишкове опреме, материјала и залиха за Архив, Завод и Спомен парк,
- израђивала пореске пријаве и вршила плаћања за Архив, Завод и Спомен парк,
- активно учествовала у изради конкурса за пројекте одобрене од Министарства културе, Министарства рада, домаћих и иностраних донација за Архив, Завод и Спомен парк,
- пратила дневне промене на одобреним пројектима, сачињавала прописане извештаје, учествовала у коначном извештају о реализацији пројекта за Архив, Завод и Спомен парк,
- (напомињем да су ове три установе имале укупно 24 пројеката. Завод је реализовао и Међународни пројекат Ноћ истраживача, који је захтевао посебно ангажовање око реализације и праћења истог),
- израђивала кварталне пореске извештаје ПДВ-а за Завод,
- обучавала пет радника за рад у служби.

Послови које сам обављала у Архиву:

- координација са службом заједничких послова,
- израда предлога Финансијског плана за 2022, израда коначног плана за 2022. годину,
- присуствовала заједно са директором Архива на састанцима локалне самоуправе и активно учествовала у одбрани предлога Финансијских планова и предлога Ребаланса,
- израдила Ребаланса I и Ребаланса II за Архив,
- пријава и одјава радника, као и промене статуса електронским сертификатом,
- израда регистра запослених (месечно извештавање),
- припрема материјала за УО,
- заводила пријемну документацију и отпремала пошту,
- књижила издате рачуне,
- сачињавала техничке спецификације и учествовала у изради Плана јавне набавке за 2021. и 2022. годину,
- контролисала пријем и извршење обавеза,
- пратила фактуре у ЦРФ,
- пратила обуке за рад у систему електронских фактура
- у 2021. години у ИАШК је вршена редовна Буџетска контрола пословања. Инспектори су контролисали правна акта о оснивању Архива и акта везана за редовно пословање, као и комплетно финансијско пословање и Јавне набавке. Активно сам учествовала у раду Буџетске инспекције, припремала материјале које сам слала електронским путем и достављала на адресу Буџетске инспекције.

ЗАКЉУЧАК

Овако исцрпно побројавање рада свих запослених понаособ одрадила сам смишљено – година је била „година страха“ и ограничења. Неки од запослених су прележали КОВИД, други били у изолацији због болести својих укућана. У сваком случају „ненормално стање“ у које нас је довела ова пандемија, изазвало је различите реакције код запослених. Свако је одреаговао на свој начин – појединци не мењајући знатно обим послова, други колико су били у прлици да одговоре на изазове оваквог времена.

Славица Јагличић

директор ИАШ Крагујевац